

Anna PAPIERKOWSKA

PAPIEŻ W OCZACH ARTYSTÓW

W 1996 roku ukazał się dzięki staraniom Janiny Jaworskiej album *Artyści polscy o Papieżu*¹. Janina Jaworska ukończyła Wydział Historii Sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Wydała kilka książek, między innymi: *Polska sztuka walcząca 1939-1945* oraz *Nie wszystkim umrę... Twórczość plastyczna Polaków w hitlerowskich więzieniach i obozach koncentracyjnych 1939-1945*. Za tę ostatnią książkę otrzymała nagrodę naukową Polskiej Akademii Nauk.

Album powstał dla uczczenia 18. rocznicy pontyfikatu Jana Pawła II. Można go podzielić na dwie części: opisową i ilustracyjną. Na pierwszą składa się rodzaj krótkiego słowa wstępnego, napisanego przez dyrektora Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie księdza Michała Jagosza, który zlecił opracowanie niniejszego albumu oraz zebranie przez autorkę wypowiedzi Papieża na temat sztuki i jej oddziaływania na wiarę i religię. Można tu wyodrębnić kilka działów tematycznych, takich jak „Herb papieski”,

„Chrystus”, „Eucharystia”, „Maryja”, „Rodzina”, „Portret”. Podobny podział został dokonany w części ilustracyjnej. Każdy temat ma potwierdzenie i uzasadnienie w słowach Papieża głoszonych w kazaniach, homiliach, orędziach. Te słowa właśnie stały się inspiracją dla artystów do tworzenia prac. Równocześnie w tej części autorka wprowadziła opis poszczególnych dzieł. Na końcu zostały umieszczone krótkie biografie artystów, katalog dzieł, streszczenia w języku włoskim, angielskim, hiszpańskim, francuskim, niemieckim i rosyjskim, bibliografia oraz siedmiostronicowy aneks, dodany już w trakcie druku albumu.

Papież Jan Paweł II jest bardzo często przedstawiany w sztuce. Poświęcane mu są nie tylko dzieła plastyczne, ale także filmy, dzieła literackie i teatralne. Sam Papież sporo miejsca w swoich wystąpieniach poświęcił sztuce, z którą był związany od młodości. Jeszcze jako wikary przy krakowskim kościele św. Floriana organizował w swoim mieszkaniu próby teatralne. Spotykał się także z wieloma osobistościami ze świata kultury. Spotkania z aktorami, literatami przetrwały aż do wyjazdu do Watykanu. W przemówieniu wygło-

¹ J. J a w o r s k a, *Artyści polscy o Papieżu*, Kielce 1996, ss. 440, Fundacja Jana Pawła II, Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu, Wydawnictwo „Jedność”.

szonym 2 czerwca 1980 roku w UNESCO Jan Paweł II mówił: „Człowiek żyje prawdziwie ludzkim życiem dzięki kulturze” (s. 12). W czasie Mszy świętej dla artystów w Brukseli 20 maja 1985 roku głosił: „sztuka podąża podobnymi drogami co wiara [...] Świat pozbawiony sztuki z trudem otworzyłby się na wiarę” (s. 13). Sztuka jest także równoznaczna z miłością: „Świat bez sztuki naraża się na to, że będzie światem zamkniętym na miłość” (s. 14).

20 maja 1982 roku Jan Paweł II powołał Papieską Radę Kultury, której zadaniem jest nawiązanie łączności świata kultury z Kościołem i wiarą poprzez różne organizacje, zarówno katolickie, jak i świeckie (s. 14).

W rozważaniach na temat „Natura i sztuka drogami do tajemnicy Boga” Papież stwierdził: „Także Kościół potrzebuje sztuki, ażeby zlecać jej zadania i w ten sposób zapewnić sobie jej służbę, ale przede wszystkim po to, aby osiągnąć głębszą *conditio humana*, wspaniałości i nędzy człowieka” (s. 20).

Człowiek jest tajemnicą. I właśnie tajemnicę osoby Jana Pawła II starali się przekazać artyści w swoich pracach, które złożyły się na ten album. Zamierzenie ogromne i godne pochwały, którego wynik nie jest jednak do końca satysfakcjonujący.

W albumie przedstawione są prace 222 artystów tworzących w różnych technikach i materiałach: w malarstwie, rzeźbie, grafice, rysunku, tkaninie, witrażu, medalierstwie, plakacie. Pojawia się także fotomontaż oraz tajemnicza „technika własna” (Henryka Musiałowicza *Musicie być mocni mocą wiary*, s. 239). W przeważającej części album zawiera prace artystów mieszkających w Polsce. Artystów mieszkających

i tworzących za granicą reprezentują: Roman Cieślewicz (Francja), Feliks Topolski (Anglia), Andrzej Pityński (Stany Zjednoczone), Jan Machnowski (Wenezuela). Jedynie z tymi twórcami, jak wyjaśnia Jaworska, udało się nawiązać kontakt.

W książce zostały zamieszczone nie wszystkie medale. Pominięto także znaczki pocztowe, tablice, ołtarze stawiane na pamiątkę pielgrzymek papieskich, dewocjonaalia oraz przedmioty codziennego użytku z podobiznami Papieża.

Wszystkie materiały stanowiące wartość artystyczną, przesyłane w czasie powstawania albumu, zostały przekazane Ośrodkowi Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie i obecnie są jego własnością (s. 92).

Niestety, wśród ogromu zamieszczonych prac jedynie kilka zasługuje rzeczywiście na uwagę. Są to przede wszystkim plakaty do sztuk Jana Pawła II autorstwa Franciszka Starowieyskiego, Andrzeja Pągowskiego *Promienowanie Ojcostwa*, Jana Jaromira Aleksiu na *Przed sklepem jubilera* i Mieczysława Górskiego *Brat naszego Boga*, powstałe w latach 1980-1983. Ukazują ten sam temat ujęty w różny sposób. Kolorystyka jest tu bardzo subtelna, stonowana lub po prostu czarno-biała. Plakaty te wprowadzają nastrój zadumy, refleksji nad życiem, czego brak w większości reprodukowanych tutaj dzieł. Wymowa niektórych jest nawet całkowicie niejasna (Apoloniusza Węglowskiego *Karol Wojtyła. Tworzywo*) lub bardzo naiwna.

W pamięci pozostaje również rysunek węglem i piórkiem Feliksa Topolskiego *Sua Sanctitatis Joannes Paulus II Papa. Die XXII Octobris a 1978*. Jest

bardzo prosty, oszczędny, sumaryczny. Topolski nie sili się na oryginalność za wszelką cenę i dlatego jego praca robi wrażenie.

Wydaje mi się, zwłaszcza po przejrzaniu tego albumu, że prac poświęconych Papieżowi jest za dużo. Przypomina to raczej masową produkcję, co najczęściej związane jest z marnym poziomem.

W podsumowaniu autorka wyjaśnia, dlaczego prezentowane w albumie dzieła mają charakter naiwny. Píše, iż prawie wszystkie są związane uczuciowo z Ojcem Świętym. Często są bardzo emocjonalne. Ich ocena artystyczna może być zróżnicowana, uzależniona od talentu i warsztatu artysty. Autorka podkreśla, że najważniejszy jest w tym przypadku temat, gdyż „staje się swia-

dectwem indywidualnego stosunku artystów do Jana Pawła II, jak i świadectwem dwóch co najmniej pokoleń twórców – jest świadectwem naszego czasu” (s. 89). Niestety, także świadectwem naszego czasu jest umieszczenie niemal na stronie tytułowej całostronicowych wizytówek dwóch banków i jednego zakładu kablowego, które wspomogły finansowo wydanie tego albumu. Sądzę, że w zestawieniu z tematem książki kontrast ten wydaje się tym bardziej rażący. Podziękowania, jakkolwiek słuszne, powinny chyba być umieszczone w mniej eksponowanym miejscu.

Wszystko to sprawia, że album, który w zamierzeniu miał być prawdopodobnie czymś wyjątkowym, staje się jednym z wielu, albumem, do którego nie sięga się zbyt często.